עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ה מהל' נזירות הלכה ה:

יט ב מיי' פ"ג מהל' מאכלות אסורות הל' כא סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' ק סעיף א:

כ ג מיי' פ"א מהל' מעילה הלכה א:

מוסף רש"י

ורישא לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי. דאכלתי ולא אכלתי ודאי חייב על שגגתה קרבן (תמורה ג:). **ומאי שנא.** דממעט אוכל ולא אוכל מקרבן וקא מרבי אכלתי ולא אכלתי מסיפא דחייב קרבן (שם) **ומשני מסתברא.** רישא למעוטי אוכל ולא אוכל, **קאי בלהבא.** דקתני שבועה שלא אוכלנה, **ממעט להבא.** כגון אוכל ולא אוכל, אבל **קאי בלהבא ממעט לשעבר.** בתמיה כגון אכלתי ולא אכלתי (שם). **כל שהוא למכות.** אכילה כל שהוא עובר בלאו (מעילה יח.). **ויש בה כדי לצרף כזית.** יש יין מובלע בתוך הפת כדי זית (נזיר לד:). **ואכל נבלות כו' חייב.** דראוין הן לאכילה ואריא הוא דרביע עלייהו (לקמן כב:). **ור' שמעון פוטר.** מקרבן שבועה (יומא עג:). **מושבע מהר סיני הוא.** והוה ליה נשבע לקיים את המצוה (שם). **בכולל דברים המותרין כו'.** שבועה שלא אוכל לא בשר שחוטה ולא בשר נבילה, דמגו דחיילא אהתירא חיילא נמי אאיסורא, ור"ש פוטר דלית ליה איסור כולל ולא אמרינן מיגו (שם). **אי אתה מוצא.** שיהא חייב קרבן שבועה על הנבילה אם אכל כזית שהוא מושבע עליו מהר סיני אלא באוכל חצי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני ובשבועתו נאסר עליו (שם). **אלא אי במפרש.** שלא אוכל אפילו חצי שיעור, **ואליבא דרבנן.** דאמרי דהנשבע שלא אוכל סתם אוסר עצמו בכשיעור, **אי בסתם.** מצית לאוקמה ומיהו כשאכל לא אכל אלא חצי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני ועל ידי שבועה שלא אוכל סתם נאסר בו, **ואליבא דר' עקיבא.** דאמר אדם הנשבע שלא אוכל סתם, אוסר עצמו בכל שהוא, הלכך הא דקתני חייב, אי כרבנן סבירא ליה מוקמינן ליה במפרש ואי כר"ע סבירא ליה מוקמינן ליה אפילו בסתם, ור"ש פוטר, ר"ש לטעמיה דאמר בכל שהוא נמי מושבע מסיני הוא (שם עד.).

ומה ראית מסתברא כו'. פי' בקונט' דלמא דאתא נמי למעוטי אכלתי ולא אכלתי ואין ומה ראית שבגמרא כן אלא ונימא איפכא ונראה לפרש ומה ראית פירוש דטפי הוה לן לאוקמה כולה כר' ישמעאל ותיהוי רישא דומיא דסיפא דתרוייהו למעוטי אכלתי ולא אכלתי ורישא למעוטי מקרבן וסיפא ממלקות א"נ סיפא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות ורישא למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן ואתי כולה כר' ישמעאל ולאו אדרבי יוחנן קפריך וזה הפירוש נראה יותר דמסברא אין לנו למעט אכלתי ולא אכלתי ממלקות כדי להקשות לר' יוחנן ומשני מסתברא כו' והוא הדין דה"מ לשנויי דניחא ליה לאוקומה כר"ע דכולהו סתמי כוותיה [ט]: [י]**היכן מצינו באוכל כל שהוא כו'.** ואע"ג דבמפרש כל שהוא חייב כדאמר בגמרא סתמא דמילתא דעתו אסתם אכילות שבתורה: [י]**היכן מצינו במדבר ומביא קרבן כו'.** הלכך כיון דחמיר דעתו אכל שהוא: **כרבי שמעון סבירא ליה.** ר' יוחנן דאית ליה בפרק בתרא דיומא (דף עד.) דחצי שיעור אסור מן התורה אתי שפיר כרבנן דבחצי שיעור ליכא מלקות אלא איסור בעלמא ובסוף פרק גיד הנשה (חולין צח.) מוכח בהדיא דכרבנן סבירא ליה ובפרק אלו עוברין (פסחים מג:) קאמר רבי יוחנן דבכל התורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר ואי כל שהוא למכות למה לי צירוף [כ]: **ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן.** ודוקא בשאר איסור בעינן כזית לקרבן שהקרבן תלוי בכרת וזדונו בכרת לא הוי אלא בכזית אבל בשבועת בטוי דאין בו כרת אלא לאו והקרבן תלוי בלאו כי היכי דלוקין אכל שהוא מביא קרבן אכל שהוא: **ואי ס"ד כרבי שמעון סבירא ליה למה לי צירוף.** תימה דלמא שאני הכא דגלי קרא כדדרשינן באלו עוברין (פסחים דף מג: ושם) ובפ' ג' מינים (נזיר לה:) ממשרת וכל משרת וי"ל דאי סבירא ליה כר"ש הוה מוקי ליה לקרא למילתא אחריתי:

והרי

אימא סיפא זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור זו היא למעוטי מאי מאי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא לקי לא זו היא דעל שגגתה פטור מקרבן אבל אכלתי ולא אכלתי על שגגתה חייב קרבן ור"ע היא דמחייב לשעבר כלהבא הא אמרת רישא ר' ישמעאל היא רישא רבי ישמעאל וסיפא רבי עקיבא כולה ר"ע ורישא לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן אלא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות אבל קרבן מיחייב ומאי שנא מסתברא קאי בלהבא ממעט להבא קאי בלהבא ממעט לשעבר: שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב כו': איבעיא להו ר"ע בכל התורה כולה כר"ש ס"ל דמחייב במשהו [א]דתניא ר"ש אומר כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן ובדין הוא דבעי איפלוגי בעלמא והאי דקא מיפלגי הכא להודיעך כוחן דרבנן דאף ע"ג דאיכא למימר הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב קא משמע לן דפטרי או דלמא בעלמא כרבנן סבירא ליה והכא היינו טעמא הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב ת"ש דאמרו לו לר"ע היכן מצינו באוכל כל שהוא שחייב שזה חייב ואם איתא לימא להו אנא בכל התורה כולה כר"ש סבירא לי לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי בכל התורה כולה כר"ש סבירא לי לדידכו אודו לי מיהא הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב ואמרו ליה רבנן לא תא שמע [ב]ר"ע אומר [א]נזיר ששרה פתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית חייב ואי סלקא דעתך בעלמא כר"ש סבירא ליה למה לי לצרף ועוד תנן [ג]שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב ור' שמעון פוטר והוינן בה [ד]אמאי חייב מושבע מהר סיני הוא רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי [ה]תרווייהו בכולל דברים המותרין עם דברים האסורין ור"ל אמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן אי בסתם ואליבא דר' עקיבא דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא ואי ס"ד בעלמא כר' שמעון סבירא ליה כל שהוא נמי מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא לאו שמע מינה בעלמא כרבנן סבירא ליה שמע מינה: אמרו לו לרבי עקיבא היכן מצינו כו': ולא והרי נמלה [ב]בריה שאני [ו]והרי הקדש [ג]הא בעינן שוה פרוטה והרי מפרש [ז]מפרש נמי כבריה דמי והרי עפר אלא

תיפשוט

אימא סיפא. דקתני בתר דהך איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב כו' זו היא שבועת שוא שחייבין כו': **לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי.** דלא דרשינן לשוא בלאו אינו ענין: **ור"ע היא דמחייב.** קרבן על שעבר ומיהו בשבועת שוא מודה דלית בה קרבן אף ע"ג דדריש ריבויי ומיעוטי ואתרבאי שבועת ביטוי לשעבר אהני מיעוטא לשבועת שוא שהוא ניכר דבר שאי אפשר כדאמרינן לקמן (דף כו.) ומאי מיעט מיעט מצוה דהויא שבועת שוא דבמתני' קאי ותני נשבע לבטל את המצוה בשבועת שוא: **אלא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות.** והכי קאמר זו היא לא אוכל ואכל דחייבין על זדונה מכות דהוה ליה לאו שיש בו מעשה אבל אוכל ולא אכל לא לקי: **ומאי שנא.** כלומר היכי משמע ממתניתין דלמעוטי אוכל ולא אכל (א) דלמא למעוטי נמי אכלתי ולא אכלתי ותיקשי לך: **ממעט לשעבר.** בתמיה: **איבעיא להו ר' עקיבא.** דאמר במתניתין [ה] סתם אכילה דשבועה בכל שהוא: **בכל התורה.** בכל שאר איסורין נמי כר"ש סבירא ליה דאמר סתם אכילה שבכל התורה כל שהוא: **דתניא ר"ש אומר כל שהוא.** בכל האיסורין: **למכות.** בהתראה: **ולא אמרו בכזית.** הלכה למשה מסיני אלא לענין קרבן דשגגת כרת הלכך הכא אפי' לקרבן דקרבן שבועה על חילוף שבועה בא וכיון דאכילה בכל שהוא היא הרי אסר עצמו בשבועתו בכל שהוא וכשאכל כל שהוא החליף את שבועתו: **ובדין הוא דליפלגו בעלמא.** בשאר איסורין ולמלקות בפלוגתיה דר"ש ורבנן: **והאי דאיפלגו הכא להודיעך כוחן דרבנן דאף ע"ג דאיכא למימר הואיל ואם פירש.** שבועה שלא אוכל כל שהוא ואכל כל שהוא חייב שהרי החליף שבועתו: **סתם נמי חייב.** שיש לומר שהנשבע אין דעתו על אכילה של תורה אלא אחר לשון בני אדם ובכל שהוא נתכוין לאסור את עצמו: **קמ"ל דפטרי.** דקסברי אין דעתו אלא על שיעור אכילה: **או דלמא.** סתם נמי חייב דסתם נמי כמפרש דמי שדעתו היתה על כל שהוא: **ואם איתא.** דכר"ש סבירא ליה: **אודו לי מיהת כו'.** דהכי (ב) הדר להו שזה מדבר ומביא קרבן וכיון דקרבן על חילוף דיבורו חייב שאף זה החליף דיבורו שהנשבע דעתו על כל שהוא והרי סתם שלו כמפרש: **ויש בו כדי לצרף כזית.** בין פת ויין: **חייב.** דהיתר מצטרף לאיסור באיסורי נזיר דילפינן לה ממשרת וכל משרת [במדבר ו] במסכת פסחים (דף מג:): **חייב.** קרבן שבועה: **ור"ש פוטר.** שהרי מושבע ועומד מהר סיני על הנבילות ואין שבועה חלה על מצוה כדלקמן [דף כז.]: **בכולל דברים המותרין כו'.** כלומר אם היה נשבע על הנבילות לבדן לא היתה שבועה חלה אבל זה שאמר לא אוכל סתם כלל דברים המותרין והאסורין יחד ומיגו דחיילא שבועה על המותרין חיילא נמי אדברים אסורין באיסור שבועה ור"ש לית ליה איסור חל על איסור אפי' ע"י כולל: **וריש לקיש אמר.** טעמא דרבנן לאו משום כולל הוא דלא אמרינן כולל באיסורי שבועה כדמפרש ריש לקיש טעמא לקמן [כד.]: **אי אתה מוצא.** שיתחייב אלא בחצי שיעור שאינו מושבע עליו מהר סיני ומשום שבועה מיחייב או במפרש שלא אוכל חצי שיעור ואליבא דרבנן דמתניתין דאמרי דסתם אין דעתו לכל שהוא ובמפרש מודו: **אי בסתם.** מצית מוקמת לה אליבא דר"ע דאמר אדם הנשבע לא אוכל סתם דעתו לאסור עצמו בכל שהוא: **והרי נמלה.** וכן כל בריה קטנה דלדברי הכל חייב מלקות דתנן במס' מכות (דף יג.) אמר ר"ש אי אתם מודים באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב אמרו לו מפני שהיא כברייתה: **והרי הקדש.** שהוא מתחייב מעילה בשוה פרוטה ואפי' בפחות מכזית: ומשני **הא בעינן שוה פרוטה.** שזה שיעורו: **והרי מפרש.** שבועה שלא אוכל כל שהוא ואכל כל שהוא חייב: **מפרש נמי כבריה דמי.** מפרש דשבועה כבריה בשאר איסורין דמי בריה טעמא מאי משום דחשיבא מפרש נמי איהו אחשבה דאסריה עליה: **והרי עפר.** האומר שבועה שלא אוכל עפר דקס"ד דכיון דלאו בר אכילה לא שייך ביה שיעור אכילה וחייב בכל שהוא:

תיפשוט

מסורת הש"ס

א) נזיר ד. מכות יז. [לקמן כב. מעילה יח.], ב) נזיר לד: לז. פסחים מד., ג) [לקמן כג:] יומא עג:, ד) [לקמן כג: כג:], ה) [תיבת תרוייהו נדפס בטעות וכן לקמן כג: וכג: וכן ביומא עג: ליתא וראיתי לקמן נדפס בדף כג: בלדו על הגליון בשם רש"ל רב ושמואל דאמרי תרוייהו וכן מצאתי בספר רש"ל עצמו שכתב כך ולא ידעתי למה עזב לדיק את דרכו ולהגיה הכא במוקדם ועוד תמוה טובא ממה דאיתא כג: בשלמא ר' יוחנן לא אמר כריש לקיש כו' אלא ר"ל מ"ט לא אמר כר' יוחנן כו' הרי להדיא דעיקר הגירסא רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי ועי' בתוס' חולין קג. ד"ה מר סבר וכו' כתבו להדיא דר' יוחנן אמר בסוגיא דהכא בכולל וכו'], ו) [לקמן כד:], ז) [לקמן כב:], ח) [לעיל יט:], ט) [כדאיתא סנהדרין פו.], י) [שייך לעיל למשנה יט:], כ) [גם זה שייך שם], ל) [וע"ע תוס' פסחים מד. ד"ה לענין],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומאי שנא וכו' דלמא למעוטי. נ"ב ר"ל וא"כ תיהוי רישא דומיא דסיפא דתרתי מיעוטי לאכלתי ולא אכלתי רישא למעוטי מלקות וסיפא לקרבן וכר"ע: (ב) שם ד"ה אודו וכו' דהכי אהדר להו:

רבינו חננאל

מתני' כולה ר' עקיבא היא דמחייב לשעבר כלהבא וזו היא דרישא למעוטי הנשבע (שלא אוכל ואכל) [שאוכל ולא אכל] ממלקות. וסיפא דקתני זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור. זו היא דלא מייתי על שגגתה אלא הוא פטור. אבל הנשבע אכלתי ולא אכלתי בשגגה חייב קרבן: ומה ראית מסתברא קאי בלהבא כו'. פי' רישא קאי בלהבא דקתני שלא אוכלנה כו' דהוא להבא ממעט שבועה שאוכל ולא אכל דהוא להבא. סיפא דקתני אם לא ראיתי גמל פורח באויר כו' דהוא לשעבר ממעט אכלתי ולא אכלתי דהוא לשעבר: **מתני'** שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי ר' עקיבא א) כר' שמעון סבירא ליה דתני ר' שמעון כל שהוא למכות לא אמרו כזית אלא לקרבן כלומר האוכל מכל איסורין שבתורה כגון חלב ודם וכיוצא בהן אפילו אם אכל כל שהוא לוקה אבל קרבן אינו חייב עד שיאכל כזית. ואתינן למפשטא מהא דתני אמרו לר' עקיבא היכן מצינו באוכל כל שהוא חייב כו' ודחינן ר' עקיבא לדבריהן דרבנן קאמר להו לדידי בעלמא כר' שמעון סבירא לי. אלא לדידכו אודו לי מיהא הכא הואיל ומפרש בכל שהוא חייב סתמא נמי חייב בכל שהוא. ואמרו ליה רבנן לא. ופשטנא מדתני ר' עקיבא נזיר ששרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב. פי' אם יש יין בלוע בפת שאכל שיעור כזית חייב. ש"מ מדבעי צירוף כזית לית ליה לר' עקיבא כל שהוא חייב. ותוב מדקתני שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות כו' ואסיקנא אלא לאו ש"מ ר' עקיבא בעלמא כרבנן סבירא ליה דלא מחייב ליה אפילו מלקות אלא בכזית ש"מ: **פיסקא** אמרו לו לר' עקיבא היכן מצינו באוכל כל שהוא שחייב שזה חייב. ואקשינן ולא. והרי אוכל נמלה דלוקה משום שרץ השורץ. ודחינן בריה שאני כלומר נמלה בריה שלמה היא. והרי הנהנה מן ההקדש דאפילו בפחות מכזית חייב. ודחינן בהקדש בעינן שוה פרוטה דחיובו משום הנאה היא. והרי מפרש כלומר הנשבע בפירוש לוכל פחות מכזית שחייב: ודחי' מפרש נמי כי בריה דמי דבריה מ"ט דהיא חשובה האי נמי אע"ג דהוא פחות מכשיעור כיון דפריש אחשביה. והרי עפר דבכל שהוא. א"ת עד דאיכא כזית שאין אכילה בפחות מכזית

א) נראה דחסר כאן וצ"ל איבעיא להו ר"ע כר"ש סבירא ליה וכו'.